

XRONOLOGİYA

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hərbi naziri, görkəmli hərbi xadim, tam artilleriya generalı Səməd bəy Sadıq bəy oğlu Mehmandarov 1856-cı il (1855) oktyabrın 16-da Azərbaycanın Lənkəran şəhərində zadəgan ailəsində anadan olmuşdur. Əsli Şuşadan olan atası Mirzə Sadıq bəyin ata babası Mirzəli bəyin Qarabağ xanlığında mehmandar vəzifəsini icra etdiyi bildirilir. Səməd bəy ilk təhsilini Bakıdakı Edadiyə məktəbində almışdır.

1873-1875	Peterburqdakı Konstantinovski yunker məktəbində oxumuşdu.
1876	Səməd bəy Mehmandarov öz hərbi karyerasına birinci Türküstan artilleriya briqadasının batareya komandiri təyin olunması ilə başlayır.
1894	Mehmandarov Varşava hərbi dairəsinə göndərilmişdir.
1898	Komandiri olacağı Əlahiddə Zabaykalye artilleriya divizionuna dəyişilmişdir.
1900-1901	Səməd bəy Mehmandarov Çində üsyanın yatırılmasında iştirak etmişdir.
1903	Səməd bəy 47 yaşında ikən Kiyev Qadın Gimnaziyasının məzunu, Port-Artur hərbi səhra xəstəxanasında şəfqət bacısı işləyən Yelizaveta Teslavla ailə həyatı qurmuşdur.
1904-1905	Rus-Yapon müharibəsində iştirak etmişdir. S. Mehmandarov Port-Artur müharibəsində göstərdiyi hünərə görə “Müqəddəs Georgi” ordeninin 4-cü dərəcəsi ilə təltif edilmiş və general-mayor rütbəsinə layiq görülmüşdür.
1908	Port-Artur müharibəsindən sonra S.Mehmandarov 7-ci Şərqi-Sibir atıcı-topçu briqadasının komandiri, 3-cü Sibir ordu korpusunun artilleriya rəisi vəzifələrini icra etmiş və göstərdiyi təşkilatçılıq qabiliyyətinə görə general-leytenant rütbəsinə layiq görülmüşdür. Noyabrın 18-də isə İrkutsk şəhərində onun ilk və yeganə övladı dünyaya gəlir. Səməd bəy ona Pir adı verir (sonralar hansısa səbəbdən onun adını dəyişib İqor qoyurlar).
1913-cü ilə kimi	S. Mehmandarov müxtəlif topçu vəzifələrində xidmətini davam etdirdi və yüksək hərbi təşkilatçılıq və komandirlik bacarığı nəzərə alınaraq 21-ci piyada diviziyasının komandiri təyin edildi, Birinci dünya müharibəsinə də bu divizyanın komandiri kimi qatıldı.
1914, oktyabr	Varşava-İvanqorod əməliyyatında nümayiş etdirdiyi komandirlik keyfiyyətinə görə “Müqəddəs Georgi” ordeninin 3-cü dərəcəsi və birilantla bəzədilmiş Georgi qılıncı ilə təltif edildi.
1915, sentyabr	General Mehmandarov tərkibinə iki piyada diviziyasının, korpus artilleriyasının, süvari alayının, istehkamçı batalyonun, aviodəstə və teleqraf bölüyünün daxil olduğu ikinci Qafqaz korpusunun

- komandiri təyin olunur və tam artilleriya generalı rütbəsinə layiq görülür.
- Bu təyinatdan sonra artilleriya generalı Səməd bəy Mehmandarov döyüşlərdə fərqləndiyinə görə Knyaz Aleksandr Nevski ordeni və qılıncla təltif edilir.
- 1916** Səməd bəy Mehmandarovun komandanlığı altında 2-ci Qafqaz korpusu Zalesye Smorqon rayonunda fəaliyyət göstərirdi.
- 1917** Fevral inqilabından sonra rus ordusunun bolşevikləşməsi və ordu daxilində anarxiyanın artması ilə əlaqədar S. Mehmandarov hərbi xidmətdən istefa verir.
- 1918** Bakıya qayıdır və noyabr ayının 1-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti tərəfindən hərbi nazirin müavini təyin edilir və Nazirliyin və ordunun formalaşdırılması vəzifəsi də ona həvalə edilir.
- 1918, 17 noyabr** Müttəfiq dövlətlər adından Bakıya daxil olan ingilis 10 qüvvələrinin, o cümlədən Hərbi Nazirliyin Bakıdan çıxarılmasını tələb etdi və nazirlik Gəncəyə köçürüldü.
- 1918, 25 dekabr** Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Hərbi naziri vəzifəsinə təyin olunur.
- Azərbaycanın ilk nizami ordusunun təşkili istiqamətində gördüyü işlər Səməd bəy Mehmandarovun zabıt həyatının və hərbi xidmətinin zirvəsini təşkil edir.
- Cümhuriyyət ordusunun yaradılması Səməd bəy Mehmandarovun həyatının şah əsəridir.
- 1919** İlin ortalarına kimi Nazirlik fəaliyyətini Gəncədə davam etdirdi.
- Ordunun çevik və işlək strukturları və idarəetmə orqanları yaradıldı.
- 1920** Denikin qoşunlarının hücum təhlükəsinin qarşısını almaq məqsədilə Bakı ətrafında və şimal sərhədi boyunca güclü müdafiə sisteminin yaradılması, Lənkəran bölgəsindəki separatçılığın aradan qaldırılması üçün planlaşdırılan döyüş tapşırığının icrasının təşkili,
- 1920** Mart ayının sonlarında Qarabağ erməni təcavüzünün qətiyyətlə dəf olunması və Cümhuriyyətin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi Mehmandarovun hərbi nazir kimi fəaliyyətinin dəyərli nəticələri idi.
- 1920, 28 aprel** Azərbaycanın bolşeviklər tərəfindən işğal edilməsi ilə əlaqədar Mehmandarov vəzifəsindən istefa verdi.
- 1920, 4 iyun** Azərbaycanın müstəqilliyinə qənim kəsilmiş qüvvələr onu Gəncə üsyanının təşkilində günahkar bilərək Ə.Şıxlinski ilə birlikdə həbs etdilər.

	Yalnız Nəriman Nərimanovun işə qarışmasından sonra onlar həbsdən azad edildilər və bir il Moskvada yaşamaq məcburiyyətində qaldılar.
1921	Yay aylarında Səməd bəy Mehmandarov Bakıya qayıdaraq, Xalq Hərbiyyə və Bəhriyyə Komissarlığında işə düzəlmişdir.
1924-1927	İlin axırına qədər Azərbaycan hərbi məktəbində və Zaqafqaziya hərbi-piyada məktəbində dərs demiş, həmçinin Bakı Zabitlər evində fəaliyyət göstərən “Hərbi-elmi cəmiyyəf”in sədri olmuşdur.
1928	Səməd bəy Mehmandarov İstefaya buraxılmışdır .
1931, 12 fevral	Azərbaycanın ilk və son ordu generalı, Cümhuriyyətin dalbadal dörd hökumətdə hərbi nazir postunu tutmuş Səməd bəy Mehmandarov Bakı şəhərində vəfat etmiş və Çəmbərəkənd qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.
1937	Həyat yoldaşını və oğlunu Sibirə sürgün edirlər.
1939-cu ildə	Qəbiristanlıq yerində S. M. Kirov adına park (indiki Şəhidlər Xiyabanı) salınmış və Mehmandarovun məzarı itib-batmışdır.
1941	Ana-bala Mehmandarovların sürgün yolu bu dəfə Saratovdan Sibirə uzanır. Yolda Yelizaveta xanım alman faşistlərinin partlatdığı qatarda faciəli surətdə həlak olur.
1946	Hacıağa İbrahimbəylinin “Səmədbəy Mehmandarov” haqda kitabı nəşr olunur.
1997	Yazıçı Şəmistan Nəzirinin “Tam artilleriya generalı Səməd bəy Mehmandarov” adlı kitabı çapdan çıxır.
2015, 29 sentyabr	Xalqımız qarşısında müstəsna xidmətlər göstərmiş, hərbi tariximizə parlaq səhifələr yazmış Səməd bəy Mehmandarovun 160 illik yubileyi Azərbaycan Respublikası Prezidentim sərəncamına əsasən dövlət səviyyəsində qeyd olunmuşdur.
2023	Professor Mehman Süleymanovun “Səməd bəy Mehmandarov : həyatı, xidmət yolu və silahdaşları” adlı kitabı nəşr olunmuşdur.